

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské kombinované studium

2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Svatava Krouparová

Psychologie sociálních skupin – Sociální skupiny a
jejich vliv na vývoj jedince

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:
Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Part-Time Studies

2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Svatava Krouparová

Psychology of social groups – Social groups and their
influence on a single person development

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. března 2012

.....

Svatava Krouparová

Poděkování

Za odborné vedení bakalářské práce, pomoc při jejím zpracování a především za vstřícný přístup bych ráda poděkovala panu Prof. PhDr. Miloslavu Kodýmovi, CSc a také všem respondentům, bez jejichž otevřených odpovědí bych nemohla uskutečnit tak zajímavý výzkum.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálních skupin z hlediska sociologie a sociální psychologie. V práci je uvedena definice sociálních skupin, nástin jejich dělení a to včetně uvedení konkrétních příkladů. Cílem práce je poukázat, jak velký vliv mají sociální skupiny na vývoj jedince a jeho následovný život, a to jak z pozitivního tak i negativního hlediska. Velký důraz je kladen na rodinu a přejímání vzorů chování rodiny. Praktická část má za úkol potvrdit či vyvrátit výše uvedené tvrzení a zmapovat vnímání sociálních skupin a jejich vlivu na jednotlivé respondenty.

Klíčové pojmy

Sociální skupina, sociologie, socializace, psychologie skupin, sociální normy, sociální role, rodina, vrstevnická skupina

Annotation

This bachelor thesis deals with the issue of social groups from the sociology and social psychology point of view. This work covers the definition of social groups, their dividing including specific cases. The goal of this thesis is to point out how big influence does have the social groups on the single person's development and its consequential life from the negative and positive point of view. The big emphasis is taken on family and its behavior pattern copying. The practical part is supposed to prove or disprove claims listed above and to map the perceiving of social groups and their influence on single respondents.

Key words

Social group, sociology, socialization, psychology of the groups, social norms, social roles, family, contemporary group

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Pojem „sociální skupina“ a jejich rozdělení	11
1.1. Rozdělení skupin podle významu	13
1.1.1. Primární skupiny	13
1.1.2. Sekundární skupiny	14
1.2. Rozdělení skupin podle velikosti	15
1.2.1. Malá skupina	15
1.2.2. Velká skupina.....	16
1.3. Rozdělení podle typu vazby	16
1.3.1. Formální skupiny.....	16
1.3.2. Neformální skupiny	16
1.4. Rozdělení podle délky trvání.....	17
1.4.1. Dočasná skupina	17
1.4.2. Stálá skupina	17
1.4.3. Trvalá skupina.....	18
1.5. Rozdělení podle způsobu vstupu	18
1.5.1. Dobrovolná skupina	18
1.5.2. Nedobrovolná skupina	20
1.5.3. Specifická skupina	22
1.6. Struktura skupiny a vztahy	24
1.6.1. Struktura skupiny	24
1.6.2. Interpersonální vztahy uvnitř skupiny	25
1.6.3. Vztahy mezi skupinami	27
2. Základní skupiny v životě každého z nás	29
2.1. Rodina.....	29
2.2. Spolužáci, kamarádi, přátelé.....	33
2.3. Pracovní okolí	36

PRAKTICKÁ ČÁST

3.	Výzkum.....	38
3.1.	Charakteristika a metoda výzkumu, hypotézy	38
3.2.	Rozbor dotazníku	40
3.3.	Závěry výzkumu	49
4.	ZÁVĚR	51
5.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
6.	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	55
7.	SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

S pojmem „sociální skupina“ se každý z nás setkává poměrně často. Ne vždy si jej však správně vykládáme či jej správně chápeme. Správný či pravý význam tohoto sousloví jsem pochopila až během studia na vysoké škole. Myslíte si, že je to ostuda? Osobně bych řekla, že stejný problém s jeho výkladem má většina, ať už mladých či starších, lidí. Dříve pro mne tento pojem znamenal pouze menšiny, skupiny sociálně slabších jedinců, náboženské skupiny či skupiny nezaměstnaných. Nepřipouštěla jsem si, nebo mne to ani nenapadlo, že toho v sobě zahrnuje mnohem více - že sama jsem členem hned několika takových skupin. Rodina, přátelé, pracovní kolektiv, ale také spolužáci ze školy, skupina lidí se stejnými zájmy, nebo komunita lidí, využívajících komunikaci přes sociální sítě či spousta dalších – to vše jsou společenství spadající do sociálních skupin. Již od narození, aniž bychom to věděli či zaznamenali, se stáváme aktivním prvkem sociálního života, jehož nezbytnou součástí sociální skupiny jsou.

Proto, že jejich problematika je blízka každému z nás a tyto skupiny nás provázejí na každém kroku našeho života, nebo právě proto, že jejich význam a důležitost si málokdy uvědomujeme, jsem při výběru tématu pro bakalářskou práci, zvolila tuto problematiku. Cílem této práce je definovat pojem sociálních skupin, jejich význam a vliv na jedince v čase a prostoru tak, jak jej vidím a chápu já. Ráda bych zmapovala a prozkoumala nejdůležitější sociální skupiny, ovlivňující životy většiny z nás.

I přesto, že dva jedinci mohou být součástí stejných skupin a to dokonce i ve stejném čase, neznamena to, že tyto skupiny mají na jejich vývoj stejný vliv. Stejně tak se naše názory a náhledy na určité skupiny po čas života mění a vyvíjejí. Existuje však několik takových skupin, které jsou – i když si to mnohdy nepřipouštíme nebo

nepřiznáváme – pro člověka skutečně důležité. Mezi takové patří již zmiňovaná rodina a případní přátelé. Ať se zeptáte kohokoliv v jakékoliv fázi jeho života, které z vyjmenovaných skupin přikládá největší význam a která jej nejvíce ovlivnila, když se takový člověk skutečně zamyslí, zjistí, že to byla právě rodina, která formovala jeho osobnost a dala jistý řád jeho životu.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Celek je rozdělen do jednotlivých kapitol, podkapitol a oddílů. Kapitola první teoretické části práce se zabývá popisem pojmu „sociální skupina“ jak z hlediska sociologie, tak i sociální psychologie. V jednotlivých podkapitolách je následně věnován prostor základnímu dělení skupin, a to včetně jejich definice a uvedení názorných příkladů. V kapitole druhé a jejich podkapitolách jsou popsány tři nejzásadnější skupiny, ovlivňující náš osobnost a její vývoj, kterými jsou rodina, přátelé a pracovní prostředí. Praktická část se pak zaměřuje na vlastní výzkum sociálních skupin, který byl prováděn formou online dotazníku. Nalezneme v ní jak popis vlastního výzkumu, rozbor dotazníku a vliv výsledků na potvrzení či vyvrácení vyřčených hypotéz, tak i následný závěr z tohoto šetření.

TEORETICKÁ ČÁST

1. POJEM „SOCIÁLNÍ SKUPINA“ A JEJICH ROZDĚLENÍ

Již velice dávno člověk pochopil, že není uzpůsoben k životu o samotě. Pravěký muž, například, potřeboval někoho, kdo se mu postará o oheň, když jde lovit, někoho, kdo mu pomůže zpracovat ulovenou zvěř, někoho, jehož přítomnost mu pomůže přečkat dlouhé chladné noci. Původně se skupiny tvořily zcela přirozeně a to především z důvodu čistě praktického – kvůli pomoci se zajištěním základních fyzických potřeb. Jak se vyvíjel člověk a doba, přišly na řadu i potřeby komunikace, učení a seberealizace. Můžeme říct, že důvody vzniku takových společenství se řídily *Maslowovou pyramidou potřeb*¹. Potřeba zakládání skupin či společenství měla již jiný význam, než tomu bylo dříve.

*„Sociální skupiny nebyly předmětem zájmu klasické evropské sociologie 19. století, pozornost jim věnovali až od 30. let 20. století američtí sociologové, kteří zkoumali malé sociální skupiny, mnohdy v organizacích, a dali tak vzniknout tzv. sociologii všedního dne.“*² Prvotním předmětem zájmu bylo jejich rozdělení, společné prvky, velikost a chování jednotlivců, kteří skupinu tvoří. Postupem času se však odborníci začali problematikou tvorby sociálních skupin zabývat mnohem podrobněji a do hloubky.

---

¹ V roce 1943 ji popsal americký psycholog Abraham Harold Maslow. Tvarem pyramidy poukázal na hierarchii zajištění potřeb, která začíná uspokojením základních fyziologických potřeb a postupuje až po potřebu seberealizace.

² NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 9

Pojmem **sociální skupina** se zabývají vědní obory sociologie a sociální psychologie. Sociologie si bere za úkol zkoumat, porovnávat a analyzovat chování lidí, jejich role v konkrétních sociálních skupinách, jejich společenský život a jiné. Sociální psychologie, oproti tomu, se snaží zkoumat mentální procesy, lidské chování či citění a využít své poznatky pro různé výzkumy a experimenty. Definovat toto sousloví, vycházející ze sociologie, můžeme jako společenství dvou a více lidí, které pojí stejné zájmy či cíl, vzájemně se doplňují a ovlivňují.

Pro skupiny je jednotným znakem skutečnost, že její členové jsou určitým způsobem propojeni. Může to být společná myšlenka, společný názor, ale také společný cíl. I přesto, že je zde něco, co jednotlivce ve skupině pojí, stále bychom se měli na tento celek dívat jako na společenství lidí s vlastní osobností a vlastním názorem na věc. *„Jedinec od „své“ skupiny očekává v komplikovaném světě větší bezpečí a vyhledává ji ne proto, aby se zařadil do houfu, ale proto, že by sám nemohl buď vůbec, nebo ne tak snadno, dosáhnout naplnění svých individuálních cílů.“³*

Kromě skupin, do kterých jsme zařazeni automaticky (například rodina), existují skupiny, do kterých vstupujeme záměrně a s nějakým cílem. Většinou je tím cílem uspokojení určité potřeby, kterou máme. Pokud vynikáme speciální znalostí či dovedností, bude našim zájmem ji chtít dále rozvíjet a pracovat s ní. K tomu nám pomůže, kromě pravidelného procvičování, také docházení na speciální kroužky, zaměřené na námi požadovanou problematiku. Zde se pravděpodobně setkáme s dalšími lidmi, podobně zaměřenými, jako jsme my. Díky této potřebě tak do našeho života vstoupilo členství v další sociální skupině, tentokrát jsme však jeho iniciátorem byli my.

---

³ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. s. 158

Bylo by však malicherné myslet si, že jsou to pouze skupiny v našem životě, které ovlivňují jeho chod. Každý člověk má různé psychické dispozice a jeho míra ovlivnitelnosti okolím je jiná, než u druhých. Vyřčený názor, který nechá jednoho člověka chladným, může mít na druhého obrovský vliv. Můžeme tedy říci, že skupiny nás tvoří, ovlivňují, vedou, stimulují, ale záleží na mnoha dalších faktorech, zda jejich názory a podněty budou mít na naši osobnost, a tedy i na náš život, vliv.

Na dělení sociálních skupin můžeme nahlížet hned z několika úhlů. Záleží pouze na tom, jak moc se nad danou problematikou zamýšlíme a čeho našimi úvahami chceme dosáhnout. Nadcházející dělení skupin je považováno za základní a určitě jej nelze považovat za konečné.

1.1. Rozdělení skupin podle významu

Pro každého člověka má členství ve skupinách jiný význam. I přesto se ale skupiny v našem životě dají rozdělit do dvou sekcí – primární a sekundární.

1.1.1. Primární skupiny

Jak již napovídá sám název, primární skupiny patří mezi ty nejdůležitější skupiny v životě člověka. Mají zásadní vliv na tvorbu a rozvoj jeho osobnosti, na jeho názory, postoje, pohled na svět a na vývoj jeho následného života. Počet členů v těchto skupinách je nižší, což je příčinou vzniku velké důvěry mezi jednotlivými členy a sblížení. Bez členství v primárních skupinách by se člověk nestal tím, kým je.

„V primární skupině se aktér intenzivně socializuje, v procesu socializace si vytváří svůj habitus (soubor potřeb a dovedností, se

*kterými vstupuje do externího prostoru své primární sociální skupiny a které považuje za přirozené) a participuje na skupinové kontrole. Pokud neplatí všechny tyto podmíněné současně, pak se jedná o sekundární sociální skupinu.*⁴ Vztahy zde jsou dlouhodobé, je kladen důraz na pozitivní vliv vztahů na jednotlivé členy skupiny. Jasným příkladem primární skupiny je opět rodina, skupina přátel, sousedé. Lidé z nich se denně potkávají a komunikují spolu, což má za příčinu prohlubování vzájemných vztahů a častější interakci mezi jednotlivými články.

1.1.2. Sekundární skupiny

Sekundární skupiny jsou vlastně všechny ostatní skupiny, které nemůžeme zařadit do sekce primární. I ony jsou neoddělitelnou fází naší socializace. Jejich vliv na člověka není tak radikální, jako u těch předchozích, ale i ony se podílejí na tvorbě naší osobnosti. Sekundární skupiny můžeme definovat jako *„méně osobní, spíše funkční a instrumentální, sledující určitý cíl, bez vysoké intimity a vzájemného bližšího poznání. Doba trvání sekundárních skupin obvykle souvisí s účelem, kvůli kterému vznikly.*⁵ Patří zde zájmové kroužky, sportovní kluby, pracovní kolektiv, školní třída a podobně. V některých případech, zejména jedná-li se o skupinu s větším počtem členů, používáme pro její označení spíše název organizace či společenství.

Určit, zda se jedná o skupinu primární či sekundární, však může i z pohledu jejího člena, *„jedna a táž skupina může být pro některé její členy skupinou primární a pro jiné její členy skupinou sekundární.*⁶

---

⁴ NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 69

⁵ REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 126

⁶ dtto

1.2. Rozdělení skupin podle velikosti

Dokážeme určit, kdy je skupina „malá“ a v jaký moment se z ní stane skupina „velká“?

1.2.1. Malá skupina

Velikost malých skupin je „diskutována, ale často se od diskuse o tomto kvantitativním kritériu pro jeho nefunkčnost upouští.“⁷ Ve skutečnosti se jejich velikost jen těžce určuje. V případě společenství 15 lidí mluvíme stále o malé skupině? Obory jako psychologie a sociologie mají na tuto otázku rozdílnou odpověď. Zatímco v psychologii je počet 15 členů již horní hranicí, oddělující střední a velkou skupinou, pro potřeby sociologie je stejný počet považován stále za skupinu malou.

Definice malé skupiny se dá pojmout také následovně: „*Malá sociální skupina je tvořena lidmi, kteří: jsou navzájem v přímé nezprostředkované interakci, a komunikaci, mají blízké nebo shodné cíle či hodnoty a naplnění svých individuálních cílů odvozují (očekávají) od skupiny, jsou vřazeni do relativně stabilního systému pozic a rolí (skupinové struktury), respektují normy skupinového života (tj. pravidla regulující meziosobní vztahy a průběh společných činností).*“⁸

Členové malých skupin se mezi sebou znají, komunikace probíhá na osobní úrovni a jejich vztah má často intimní ráz. Společně určují styl chování a strukturu skupiny. Můžeme zde zařadit pracovní kolektiv, rodinu či spolužáky.

---

⁷ NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 67

⁸ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. s. 160

1.2.2. Velká skupina

I přesto, že velikost skupin je pro psychologii a sociologii diskutabilní, oba obory se shodují v otázce vztahů mezi jednotlivými členy uvnitř skupiny. Ve velké skupině již vztahy mezi členy nejsou tak osobní a mnohdy nejsou jednotlivci ani v přímém kontaktu. Patří zde mimo jiné různé fancluby či účastníci odborného výzkumu. Všechny členy pojí stejná myšlenka, ale vzájemně se neznají nebo o sobě vůbec netuší. Velká skupina nám, v mnohých případech, zajišťuje jistou anonymitu. Jejich charakteristikou rovněž je vznik různých podskupin.

1.3. Rozdělení podle typu vazby

1.3.1. Formální skupiny

Formální skupiny vznikají na základě pevného systému a řádu. Každý z členů, vstupujících do takovéto skupiny, má jasně vytyčený cíl, je mu zřejmé jeho zařazení a také případný postup v hierarchii skupiny je jasně stanoven. Do formálních skupin nevstupujeme mimoděk, ale s určitým cílem a to dobrovolně nebo z povinnosti. Jako příklad je možno uvést dříve povinnou vojenskou službu, nyní jsou to pracovní skupiny, politické strany a jiné. Pokud se chceme stát členy, je potřeba abychom souhlasili s danou strukturou a systémem, který ve skupině panuje. Cílem takových skupin je, aby mezi jednotlivými členy fungovaly formální vztahy. Čím více členů skupina má a čím větší je její cíl, tím vyšší bude požadavek na formální řád a podmínky fungování.

1.3.2. Neformální skupiny

Oproti formálním skupinám vznikají samovolně, jsou neoficiální, nemají žádná psaná pravidla a neřídí se pokyny či příkazy. Tyto skupiny si zakládají na osobních vztazích a přístupu jednotlivých členů.

Příkladem nám budiž naše rodina, skupina přátel. Přesné role či vůdčí pozice zde nejsou jednoznačně stanoveny - vychází z konkrétní situace a také z osobností jednotlivých členů. Hierarchie se zde tedy tvoří zcela spontánně. Ani tato skupina však nemůže být bez vůdce, tedy takového člena, který bude, ať už vědomě či podvědomě, určovat tempo a cíle skupiny a ostatní jej budou následovat. Neformální skupiny vznikají za účelem dosažení konkrétních potřeb, při sdílení určitého prostoru případně při společné činnosti. Jednotliví členové se zpočátku nemusí vůbec znát, postupem času se však mezi nimi tvoří určité vazby.

1.4. Rozdělení podle délky trvání

Po celý život měníme své role a členství v různých skupinách. V některých setrváme do konce svých dní, v některých jen určitou chvíli. Každá skupina má pro sebe charakteristickou délku „členství“.

1.4.1. Dočasná skupina

Skupina, která vznikla za nějakým účelem, ale dosažení cíle je časově omezeno. Je charakterizována jako krátkodobá a to i v případě, že splnění vytyčeného cíle je stanoveno až za několik let. Po splnění daného cíle skupina zanikne. Patří zde, mimo jiné, projektové týmy a návštěvníci koncertů, přednášek či divadelních představení.

1.4.2. Stálá skupina

Její definice by se dala přirovnat k definici dočasné skupiny s tím rozdílem, že pro stálou skupinu není aktuálním problémem ukončení či dosažení stanoveného cíle. Jednotliví členové jsou si vědomi případného konce, ale neví, kdy nastane. Do této skupiny patří například pracovní kolektiv. Kdokoliv nastupující do nového zaměstnání ví, že zde nebude pracovat napořád. Zároveň ale neví, kdy přijde čas

na změnu a bude tedy muset zaměstnání opustit. Z tohoto pohledu se tedy jedná o skupinu stálou, byť časově omezenou.

1.4.3. Trvalá skupina

Skupiny trvalé jsou zakládány bez záměru na ukončení „členství“. I do tohoto rozdělení patří rodina či přátelé. Na trvalých skupinách je velice zajímavá skutečnost, kdy například rodina je rodinou i přes obměnu členů hned po několik generací. Z uvedeného vyplývá, že člověk, který se stane členem trvalé skupiny, nemůže danou skupinu opustit.

1.5. Rozdělení podle způsobu vstupu

1.5.1. Dobrovolná skupina

Vstup do takovéto skupiny je čistě dobrovolný a členství v ní si volíme sami na základě vlastního uvážení či potřeby. Stejně tak ukončení členství je pouze a jen na našem uvážení. Typickým příkladem skupiny, do které vstupujeme dobrovolně za účelem uspokojení svých potřeb, jsou členství v sektách. Vliv těchto společenství na člověka je absolutní.

Co se vlastně skrývá pojem **sekta** a proč do ní člověk vstupuje? Sociologický slovník ji popisuje jako *„typ náboženské organizace chápající samu sebe jako společenství vyvolených, kteří uskutečňují pravou víru a praxi, a rezignují proto na univerzalitu. Členové skupiny se často shromažďují kolem charizmatické osobnosti, mají negativní postoj ke světu, společnosti a státu.“*⁹

---

⁹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. s. 212

Důvodem vstupu do sekty se pro člověka může stát problém, který se člověku zdá neřešitelný a neúnosný. Sekta přichází s řešením, s podporou, se zázemím. Pro získávání nových členů používá tato skupina takové psychologické metody, které na člověka působí velice intenzivně, utvrzují jej ve skutečnosti, že všechna jeho rozhodnutí jsou pouze z jeho hlavy a že jej tedy nikdo do ničeho nenutí. Jak dlouho bude trvat, než se jedinec stane členem sekty, záleží především na míře jeho ovlivnitelnosti, na závažnosti problému, jehož řešení mu sekta nabízí, ale také na komunikačních dovednostech zkušeného manipulátora, který se snaží pro sektu získat nového člena. Že byl oklamán a žádné kloudné pomoci se mu zřejmě nedostane, si nemusí takový člověk vůbec uvědomit. Může tak i dlouhou dobu po vstupu do skupiny věřit všemu, co daný spolek hlásá a být se skupinou zcela ztotožněn. V případě, že kterýkoliv ze členů sekty „prozře“ a bude se snažit tento spolek opustit, čeká jej dlouhá a nejednoduchá cesta. Sekta své členy jen velice nerada propouští ze svých řad. Aby zachovala jeho členství, podrobuje jej masivnímu psychickému nátlaku a v některých případech se může uchýlit i k fyzickému násilí.

Spolu s myšlenkou na opuštění řad sekty často přichází pochybnosti, jaký bude život „tam venku“. Opětovná socializace jedince a jeho přivyknutí životu mimo sektu je výrazně ovlivněna dobou strávenou v sektě. Obecně platí, že čím déle byl člověk držen mimo společenského dění, tím hůře se mu bude návrat do společnosti realizovat. Pokud nebude mít nikoho, kdo by mu tuto situaci pomohl vyřešit, je velká pravděpodobnost, že se nově získané svobody dobrovolně vzdá a pokusí se o návrat zpět do sekty, pokud je to v rámci jeho „církve“ vůbec možné.

Pravděpodobně nikdo z nás, kdo se s takovýmto společenstvím nedostal do přímého kontaktu, nepochopí sílu sekty a jejího vlivu na člověka. Sekty představují naprosto odlišný svět oproti tomu, na který jsme zvyklí. Jejich cílem je ovládnout mysl jednotlivců a získat je tak pro

své potřeby. Jak ohromně silné musí být jejich přesvědčení, když dokáže překonat i základní pud sebezáchovy? Řeč je o Svědcích Jehovových a jejich odmítání transfuze a to dokonce i v případech, kdy by to člověku zachránilo život. Co tak zásadního a důležitého nabízí tato sekta matce, jejíž dítě umírá a právě darování krve by mu zachránilo život a ona tento úkon odmítne? Plnohodnotnou odpověď na tuto otázku a pochopení bychom pravděpodobně našli pouze v případě, že bychom se mezi tuto novodobou církev či sektu přidali.

1.5.2. Nedobrovolná skupina

Nebo taktéž povinná či vynucená. Vstup do této skupiny mnohdy nejsme schopni ovlivnit - musíme tento fakt přijmout a převzít její zavedené pravidla a normy. Členství zde má na naši osobnost veliký vliv, ať už pozitivní či negativní. Nedobrovolnou skupinou v tomto slova smyslu je i rodina. Není možno si vybrat rodinu, do které bychom se chtěli narodit. Rodina ale není tou, která by nás v souvislosti s nedobrovolnými skupinami napadla. Zamysleme se na chvíli nad další sociální skupinou, s jejímž členstvím bychom zřejmě nikdo z nás nechtěli mít co do činění. Zmiňovanou skupinou je **vězení**.

Člověk odsouzený k pobytu ve věznici je postaven před velkou životní školou. Nedobrovolně se musí vzdát všeho, co znal a měl rád výměnou za neznámé a nehostinné prostředí. Ještě před samotným nástupem do vězení prochází jeho psychika obrovskou zátěží. Představa ztráty každodenního kontaktu s rodinou, přáteli či ztráta svobody a navyklého životního režimu je pro většinu lidí velice stresující. Aby jedinec zvládl výkon trestu, je přinucen přizpůsobit se životu ve věznici a do určité míry převzít vzor chování ostatních trestanců. Musí navyknout tamnímu tempu života, malému prostoru cely, pevnému dennímu řádu a maximální poslušnosti. Pomalu, ale jistě, se mění jeho priority, jeho náhled na svět. Za branami věznice poznává jiný život a hodnoty, které vyznával před odchodem do

zařízení, se mění. Je vystaven každodennímu dohledu a žádný krok či čin, který udělá, nezůstává bez odezvy. „*Uvnitř totální instituce*¹⁰ jsou doposud spolehlivě fungující normy nahrazeny jasně danou autoritou dohledu: jedinec je nucen neustále po očku sledovat, zda jeho chování bude nebo nebude následováno kritikou či trestem.“¹¹ Autorka v knize naráží na skutečnost, že ať se jedinec jakkoli cítí silný, vždy je podřízen zaměstnancům věznice, kteří mají tu moc jej kdykoli za jeho činy potrestat. Je tak nucen se příkazům a povelům ostrahy vždy podřídít bez možnosti reakce na situaci tak, jak byl zvyklý a jaká je jeho přirozenost.

Je známo, že věznice, a tedy i její zaměstnanci, se snaží o nápravu jedince. Pokud je nápravou podmíněno předčasné propuštění na svobodu, nutíme tak vězně, aby vědomě převzal roli napraveného a to i přesto, že v jeho psychice nenastaly žádné radikální změny a tedy jej stále můžeme považovat za zločince.

Ať mluvíme o člověku, který opustil řady sekty či o člověku, který byl propuštěn na svobodu z vězení, jeho *resocializace*¹² a opětovný návrat do společnosti bude náročným procesem. Jedinec je opět přinucen vzdát se hodnot, jež si vybudoval po dobu jeho odloučení od společnosti a je přinucen přijmout novou sociální roli. Aby tento proces proběhl úspěšně, jsou určena speciální a terapeutická zařízení, která mu pomohou se vypořádat se vším, co mu jeho „nový“ život přináší.

---

¹⁰ Pojem *totální instituce* autorka knihy používá pro označení věznice.

¹¹ NEDBÁLKOVÁ, K. *Spoutaná Rozkoš*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. s. 22

¹² *Resocializace* je proces osvojování si nových norem chování a hodnot, spojený s novou sociální rolí člověka.

1.5.3. Specifická skupina

Existuje ještě alespoň jedna skupina, která ale nelze zařadit ani mezi dobrovolné, ale ani mezi nedobrovolné skupiny. Jsou jí média. Pro některé lidi jsou média neodmyslitelnou součástí života, pro jiné znamenají velice málo. Zařadme je tedy do skupiny speciální a zkusme se nad touto skupinou a jejím vlivem na člověka, zamyslet.

Média jsou součástí života každého z nás. Promlouvají k nám formou rádia, televize, nechávají se kupovat v novinových stáncích, denně nám padají do poštovních schránek. I když říkáme, že nás nezajímá, jaké reklamy v televizi běží a jaká řasenka je momentálně na trhu největším hitem, nejsou tato naše rčení úplnou pravdou. Někdy vědomě, většinou však podvědomě, vnímáme a vstřebáváme informace, které se k nám těmito kanály dostávají.

Veškerá média fungují na principu využití psychologie a kvalitního marketingu tak, aby co největší počet z nás ovlivnila. Nakonec jim však všichni podlehneme a ona tak dosáhnou svého. Média nám však nenabízejí jen zdravé jogurty a výhodné hubnoucí prostředky. Jsou pro nás také zdrojem vědomostí, které jsou tak nezbytné k rozšíření našeho intelektu. Určitě je tedy z výčtu základních skupin, které ovlivňují naši osobnost, nesmíme vynechat.

Když se zamyslíme nad vlivem médií na osobnost člověka a jeho jednání či názory zjistíme, že tento vliv se s postupem doby zvyšuje. Je to především dáno vývojem společnosti, její lačností po informacích a snadném přístupu k nim. Svým způsobem toužíme být ovládnuti. Každý den dobrovolně posloucháme či čteme zprávy, každý den debatujeme o informacích, jež jsme díky médiím získali. *„V současnosti zajímavý průnik relativně univerzálních vlivů televize s kontextovou specifičností představuje celosvětový boom takových programů, jakými jsou telenovely či reality show. Mají nesporný vliv na formování hodnot a*

norem společnosti v posilování důležitosti či uznávání např. prezentace majetku, štíhlosti, módnosti či „byť in“ jako atributů uznávaného životního stylu.“¹³

V poslední době se velice často můžeme dočíst či doslechnout o násilí, které páchají mladí lidé či dokonce děti. Pokud by se tak stalo před několika desítkami let, jejich činy by byly automaticky přisuzovány špatné výchově, rodičům či kamarádům, kteří mají na dítě špatný vliv. Ale dnes? Ihned po výčtu toho, co onen mladý člověk spáchal, se doslechneme, že jeho činy jsou přikládány době strávené na internetu či nevhodně zvoleným televizním programům a počítačovým hrám. Jak ale může takový program, jako je strategická hra, či televizní film dítě ovlivnit? Není to spíše chyba rodičů, kteří zanedbali výchovu svého dítěte?

Ať je v tomto případě pochybení rodičů jakékoliv, je skutečností, že sdělovací prostředky naše činy či smýšlení ovlivňují velkou měrou. Důkazem nám mohou být také dětské pohádky. V každé z nich je kladen důraz na to, aby dobro zvítězilo nad zlem, aby na sebe lidé byli hodní, byli pravdomluvní a měli se rádi. Systematicky a dobrovolně takto již od útlého dětství svým dětem pomocí pohádek vštěpujeme nejen základy slušného chování, ale také vzor ideálního člověka. Můžeme s nadsázkou říci, že svou povinnost za výchovu dítěte předáváme na sdělovací prostředky. Dnešním dětem dovolujeme věnovat internetu a televizi až přemíru jejich volného času, a proto se nesmíme divit, že jsou vlivem médií poznamenány více, než děti vyrůstající před desítkami let.

---

¹³ VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 54

1.6. Struktura skupiny a vztahy

1.6.1. Struktura skupiny

Každá skupina je tvořena jednotlivými členy, kteří v rámci tohoto společenství zastávají určité **role**. Tato „*vyjadřuje očekávání jednání aktéra ve skupinové pozici. Aktér poté, co skupinovou pozici obsadí, v ní začíná hrát skupinovou roli.*“¹⁴ Role mohou být předem stanoveny, případně mohou být získány mimoděk či samovolně. Definice rolí a jejich rozdělení je dána charakterem či cílem skupiny. Všechny role mají sice stejný cíl, ale jiné kompetence a povinnosti. Strukturu skupiny můžeme jednoduše přirovnat k firmě či organizaci. Stejně jako v organizaci, i ve skupině najdeme vůdčí osobnost, ke které ostatní členové vzhlíží a respektují ji či člověka, který funguje jako komunikátor cílů či směru, kterým se skupina bude ubírat. Nechybí zde ani role „smírčí“, jejíž funkcí je starost o dobré vztahy ve skupině a řešení nastalých problémů. Zatímco ve formálních skupinách (například v již zmíněné organizaci) je postup získání a změny role jasně dán, ve skupinách neformálních (parta přátel) jsou role získávány na základě osobnostních předpokladů a tedy zcela mimoděk.

„Pojem skupinová struktura označuje vnitřní složení skupiny. Tvoří ji zejména rozložení statusů a rolí, jež představují v každé skupině typický systém. Proto lze skupinovou strukturu charakterizovat jako organizaci statusů a rolí uvnitř určité skupiny. Se strukturou skupiny úzce souvisejí a ovlivňují ji další základní skupinové fenomény: skupinové normy, kohezivita¹⁵ a kultura skupiny.“¹⁶ Jak autor správně

---

¹⁴ HEYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 3. vydání. Praha: Portál, 2003. s. 38

¹⁵ *Kohezivita* neboli soudržnost.

¹⁶ VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 323

poukázal, vztahy nejsou jedinou silou, ovlivňující strukturu skupiny. Spolu se vstupem do skupiny se členové zavazují dodržovat **normy**, jež byly v tomto společenství stanoveny. „*Skupinové normy jsou vlastně určitým systémem pravidel, který zajišťuje co možná nejplynulejší průběh společných činností (aktivit) ve skupině a nekonfliktní fungování mezilidských vztahů. Skupinové normy se odvíjejí ze skupinových cílů a hodnot.*“¹⁷ Dodržování norem je ve skupinách hlídáno a odměňováno. Případné odchylky mohou být určitým způsobem trestány. Odměnou v tomto případě může být slovní pochvala, postup v hierarchii skupiny či materiální odměna. Trestem pak naopak bývají urážky, posměch, výčitky či izolace. V některých případech mohou vnitřní normy skupiny odporovat normám společnosti jako takové. Příkladem budiž chování a pravidla určitých ultrapravicových a jiných extrémistických skupin.

Může se také stát, že se jedinec pravidlům skupiny nechce či nedokáže přizpůsobit. Tato situace může znamenat buď jeho poukázání na neplatnost norem, pokus o vzpouru či jejich popření. Na skupině pak je potřeba rozhodnout, jak se k nastalé situaci postavit a jakým způsobem ji nejlépe vyřešit. V případě, že členové dospějí k názoru, že jimi stanovené normy jsou skutečně neplatné a potřebují změnu, jsou změny pravidel aplikovány. Pokud však jsou skupinové normy funkční a platné, může být řešením situace vyloučení nepřizpůsobivého člena ze skupiny.

1.6.2. Interpersonální vztahy uvnitř skupiny

K popisu interpersonálních vztahů ve skupině se nyní zaměříme na skupiny malé. Je nám známo, že interakce jednotlivých členů, komunikace a vztahy jsou v těchto skupinách na úrovni osobní. Můžeme tedy říci, že jsou to právě vztahy, které ovlivňují rytmus a dění

---

¹⁷ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. s. 166

ve skupině či dosažení vytyčených cílů. Vztahy v malých skupinách jsou po většinu času statické a neměnné, mohou se však také vyvíjet či přetvářet. Nový člen, vstupující do takového společenství si na základě prvního dojmu utváří na ostatní členy vlastní názor. Tento se může v průběhu jeho členství upevnit, vyvrátit či nepatrně pozměnit. Jak se vztahy v takové skupině vyvinou, záleží na mnoha dalších faktorech - na četnosti kontaktu, který mezi sebou jednotliví členové mají, na míře společných zájmů a cílů, na charakterech osob a jiných.

Vztahy ve skupině lze definovat různými způsoby. Jedním z takových způsobů je definice vztahů formálních (například vztah vedoucího a zaměstnance), ale také osobních či dokonce intimních. Jednotliví účastníci vztahu na sebe působí a ať chtějí či nikoli, jejich rozhodnutí mají na tento vztah velký vliv. Vytyčené společné cíle jsou mnohdy závislé na kvalitě jejich vztahu či komunikace. Každý vztah s sebou nese nejen pozitivní působení a motivaci, ale také vzájemnou soutěživost, agresi či konflikty. Důležitým prvkem, který vztahy mezi jednotlivými členy do velké míry ovládá, jsou *emoce*¹⁸. Naše aktuální rozpoložení, množina věcí, které se nám povedly či naopak nepovedly, fyzická a psychická únava či odpočatost, ale také vzájemné sympatie. Pokud budeme mít komunikovat s člověkem, který je nám krajně nesympatický, odrazí se to v našem postoji vůči němu, v naší mluvě, gestikulaci. Pravděpodobně budeme každý jeho názor vyvracet a automaticky považovat za mylný. Naopak tomu bude u osoby, ke které cítíme určité sympatie. V tomto případě bude komunikace velice snadná a na přátelské úrovni. Budeme mít tendenci případné chyby či mylné úsudky partnera omlouvat a za každou cenu se s ním budeme snažit vyjít.

---

¹⁸ *Emoce* (taktéž pocity) jsou určitou odezvou našeho organismu na dění kolem nás, které nás přímo či nepřímo ovlivňuje.

Chování uvnitř skupiny a navazování vztahů mezi jednotlivými členy může být však i cílené. „*Teorie sociální směny (social exchange theory) považuje sociální chování za výsledek implicitních sociálních kontraktů, které zahrnují smlouvání o co nejvýhodnější podmínky. Sociální interakce tedy podle tohoto modelu má zajistit co nevyšší interpersonální „zisk“ (či posílení) a minimalizovat interpersonální „ztráty“ (či tresty). Podle teorie sociální směny si vybíráme, do kterých vztahů vstoupit a z kterých vystoupit, podle poměru zisků a ztrát, které tento vztah přináší.*“¹⁹ Uvedená citace se dá přirovnat ke vztahům na pracovišti. Je zřejmé, že s člověkem, který je nám nadřazen, budeme vstupovat do vztahu záměrně a to za účelem dosažení „zisku“. Tímto ziskem pak může být odměna, pochvala, povýšení či navýšení mzdy.

Málokdy se stává, že vztahy mezi jednotlivými členy jsou vyvážené. Téměř v každém vztahu najdeme stopy rivality, manipulátorství, nadřazenosti či vůdcovství. Může to však být dáno typem vztahu (například již zmíněný vztah vedoucího a zaměstnance) či osobnostními rysy některého z účastníků vztahu.

1.6.3. Vztahy mezi skupinami

Není možno vypsát veškeré rozdělení skupin. Stejně tak není možné, aby každá z nich byla bez interakce s těmi okolními. Nejen mezi členy skupiny, ale také mezi skupinami samotnými vznikají různá propojení a interakce. Někdy jsou to propojení záměrná, jindy vznikají samovolně či nechtěně. I přesto, že každé společenství je jedinečné, existují taková, která mají podobný zájem či cíl. V rámci takových skupin pak vznikají propojení velice snadno. Kupříkladu skupina, zabývající se ekologickým tříděním odpadu a skupina, zabývající se ochranou zvířat, mohou velice snadno vytvořit spojení. Jejich cíle a

---

¹⁹ HEYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 3. vydání. Praha: Portál, 2003. s. 88

záměry jsou totiž velice podobné, rozdíl je jen v zaměření na konkrétní oblast. Členové obou skupin spolu budou snáze vycházet, budou sdílet názory na změny v systému a díky jejich spojení bude vidina prosazení jimi navrhovaných změn vyšší. Čím více takových skupin se spojí, tím větší váhu budou mít jejich argumenty.

Existují skupiny, které pro dorozumívání mezi jednotlivými členy používají speciálně upravený jazyk či mluvu. Typickým příkladem takové skupiny je dospívající mládež. Používání specifického jazyka či zdeformovaných slov jim dává určitý pocit zvláštnosti a sounáležitosti s ostatními členy jejich společenství. Právě tento jazyk či styl chování dospívajících může být původcem nepochopení ze strany jiných skupin, především pak lidí starších či v důchodovém věku. Je všeobecně známo, že tyto dvě skupiny nesdílí stejné názory a jsou v zásadním rozporu. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, je doba²⁰, ve které obě skupiny vyrůstaly a formovaly své osobnosti. Starší lidé věří, že dnešní mládež má vše snazší, je jim ponechávána přehnaná volnost a jejich výchova je zanedbávána. Mladí lidé zase, že starší lidé mají zastaralé názory, že by měli jít s dobou a že nechápou o čem je dnešní život. Obě skupiny mají svou pravdu a ke shodě dojdou až v momentě, kdy odhodí své předsudky a budou si vzájemně naslouchat.

---

²⁰ Doba, v tomto pojetí, může v názorech různých skupin sehrát velkou roli. Jako důkaz tohoto tvrzení můžeme pokládat i výsledky výzkumu, uvedeného v praktické části této práce. Na otázku, zda nynější/budoucí rodiče vychovávali, vychovávají či budou vychovávat děti po vzoru svých rodičů, se nám mnohdy dostalo záporné odpovědi odkazující na vývoj či změnu doby a s tím spojených požadavků a očekávání společnosti. Více viz. Graf č. 6 na s. 45

2. ZÁKLADNÍ SKUPINY V ŽIVOTĚ KAŽDÉHO Z NÁS

2.1. Rodina

Na otázku, která ze sociálních skupin, kterých jsme či jsme byli členy do nynější chvíle, je pro nás ta nejdůležitější a nejzásadnější, by asi většina lidí odpověděla, že je to rodina. *„Rodina jako primární nositel kultury poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti. Vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, učí ho orientovat se ve světě symbolů. Rodinná výchova seznamuje dítě s kulturními vzorci (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod.) tím, že se dítě učí respektovat požadavky rodičů a je sankcionované za jejich nesplnění.“*²¹

Rodina nás formuje, ovlivňuje naše chování, myšlení, citění a rozhodování. Skutečnost, že rodina spoluutváří naši osobnost a má velký význam na tom, jaký člověk z nás vyroste, si uvědomili již dávno naši zákonodárci. Výsledkem tohoto uvědomění je Zákon o rodině, který vymezuje nejen základní práva a povinnosti jednotlivých členů rodiny, ale také vztah mezi mužem a ženou (manželi) a jejich rodičovskou zodpovědnost:

„§31

(1) *Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností*

a) *při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,*

b) *při zastupování nezletilého dítěte,*

---

²¹ VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 50

c) při správě jeho jmění.

(2) Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

(3) Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

(4) Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.

§32

(1) Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.

(2) Rodiče mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem.²²

V případech, kdy rodina funguje plnohodnotně a poskytuje lásku, bezpečí, zázemí, ale také pocit sounáležitosti, cítí její člen potřebu, aby nová rodina, kterou si založí se svým partnerem, fungovala stejně, jako ta předešlá. Každá rodina má však jiné principy výchovy, jiné chování a jiné priority.

---

²² Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Část druhá - Vztahy mezi rodiči a dětmi, Hlava první - Rodičovská zodpovědnost

Co se stane v případě, kdy se sejdou dva partneři, kteří byli vychováni naprosto jinými styly výchovy? Zkusme si navodit modelovou situaci. V jedné rodině fungují všichni jako přátelé a výchovné prvky jsou spíše potlačeny. V té druhé jsou dobrá výchova a přísný řád na prvním místě a „přátelství“ přichází až v momentě, kdy děti dospějí a již nepotřebují vychovávat. V obou případech platí, že pokud takováto výchova, a postup při jejím uplatnění, potomkovi vyhovuje, bude se snažit tyto prvky zavést i v budoucím partnerském vztahu. Svě budoucí děti bude chtít vychovávat podle vzorce, který je mu známý a blízký – tedy podle svých rodičů. V případě, že oba partneři budou trvat na tom „svém“ stylu výchovy a chování v rodině, s největší pravděpodobností zde nastane problém při samotné výchově dítěte. Pro výchovu dítěte není nic horšího, než když matka něco zakáže a otec to vzápětí povolí. Souhra rodičů, společný pohled na výchovu a aktivní vzájemná komunikace jsou velice důležité. I když se to nezdá, dítě vnímá každé rozhodnutí rodičů, každý jejich názor či skutek. Tím, že mu půjdou příkladem a budou se snažit jej vychovat dle svého nejlepšího svědomí a vědomí, mu dají v následujícím životě šanci být lepším člověkem a v tomto duchu vychovat i své potomky.

Říká se, že děti jsou odrazem svých rodičů. Toto známé rčení by si měl uvědomovat každý rodič, který je postaven před řešení stresujícího úkolu či situace. Pokud bude daný problém či situaci řešit nerozvážně, bude křičet a chovat se agresivně, s velkou pravděpodobností jeho potomek, přítomen takovému chování, bude v budoucnu problémy řešit obdobným způsobem. Převzme model chování svého rodiče, který vídal doma a který, dle jeho názoru, fungoval. Vzpomeňme si, například, na známou televizní reklamu informující o poskytovaných služeb nejmenované bankovní instituce. Začíná záběrem na pískoviště, na kterém si hrají dvě děti – dívka a chlapec. Po chvíli dívka pokládá chlapci jednoduchou otázku: „*Budeme si hrát na maminku a tatínka?*“ Jakmile chlapec souhlasí, dívka se

postaví s rukama v bok a začne chlapci spílat ohledně množství splátek v domácnosti. Každý televizní divák tento krátký spot pochopí stejně – matka otci často hubuje za neúnosný rozpočet rodiny a dítě je toho svědkem. Je to jasný příklad toho, jak dítě vnímá dění v rodině a do jaké míry si řešení daných situací osvojuje. Jedná se o jeden z příkladů, kdy je patrné, že chování rodičů, sourozenců a zbytku rodiny významně ovlivňuje životy každého z nás. Zároveň, díky zrcadlu, které nám dítě nastaví, můžeme vidět, jak naše chování vnímá okolí. Pakliže se jedná o chování negativní, máme možnost na těchto reakcích zpracovat.

G. H. Mead²³ popsal proces socializace dítěte jako „dvě fáze: vývojový stupeň, kdy je dítě schopno hrát si na (play), a vyšší stupeň, kdy se tato schopnost rozvine už ve schopnost zapojit se do hry (game). V první fázi si dítě hraje na to, že je někdo jiný – že je pan strážník, že je maminka atd. Z přejaté role zakládá interakce a hru postupně rozvíjí o schopnost střídat přijaté role. Ve věku 7-8 let je schopno nejen dokonalého přejímání rolí v interakci, ale i v imaginaci: je schopno se vidět jako objekt a rozvinulo vědomí sebe sama jako specifické osobnosti. Teprve potom přichází game phase, v níž už dítě vnímá i „pravidla hry“ specifických interakcí, na nichž se podílí. Učí se poznávat, jaká jsou legitimní očekávání na určité pozice a jaká očekávání z těchto pozic jsou legitimní: to mu umožní zapojit se do hry ostatních.“²⁴ Jak plyne z citovaného textu, děti projektují dění ve svém okolí a postavy z něj, do svých her. Čím více rolí poznají, tím více jich budou moci použít při svých hrách. „Nanečisto“ tak okusí, jaké to je být maminkou, učitelkou či prodavačem, a to přesně podle jejich představ a tak, jak dané role vnímají ony samy.

---

²³ George Herbert Mead (1863 – 1931) – americký sociolog, sociologický psycholog, filosof (JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. s. 153)

²⁴ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. s. 142

2.2. Spolužáci, kamarádi, přátelé

Spolu s nástupem do mateřské školky začíná další etapa naší socializace. Mimo autority rodičů zde potkáváme autoritu další, kterou je paní učitelka. Denní kontakt s ostatními dětmi, povinnosti a úkoly, jež jsou nám denně dávány a které musíme plnit, činnosti, tvoření, hra – všechny tyto činnosti jsou naší školou života. Všichni si určitě alespoň trochu vybavíme dobu, kdy jsme navštěvovali zmíněnou instituci. Nacházeli jsme nové kamarády, zažívali různá dobrodružství, učili se zajímavým věcem, potkávali své první dětské lásky, ale také zažili první zklamání a křivdy. Aniž bychom si to uvědomili, učili jsme se překonávat sami sebe a stali se tak členy jedné z prvních větších sociálních skupin.

Cílem tohoto zařízení je, mimo jiné, připravit nás na další studium a naučit nás samostatnosti a to formou řízených her či interakcí mezi učiteli a dalšími dětmi. Dá se říci, že mateřská škola plní funkci mezičlánku mezi bezstarostným dětstvím a začátkem povinné školní docházky. Aby doba, kterou tráví děti v mateřské škole, splnila svůj účel a očekávání, do ní vložená, je potřeba, aby zde pracoval vyškolený personál, který rozumí problematice výchovy dětí a daná práce jej baví. Je s podivem, že i přesto, jaký vliv na dítě má účast na předškolním vzdělávání, není tato docházka ze zákona povinná. Dle dostupných informací by se však tato skutečnost měla, alespoň částečně, v budoucnosti změnit.

Jedním z dalších mezníků ve vývoji člověka, a mimo jiné také v jeho socializaci, je nástup do základní školy. Od dítěte je zde požadována kázeň, zodpovědnost, samostatnost a soustředěnost. Život, jaký dosud znal a prožíval, se mu ze dne na den změní. Třída, do které vstoupil, jej bude, pravděpodobně, ve stejném složení provázet celou dobu jeho povinné školní docházky. Proto je důležité, aby si v tomto kolektivu našel své místo a získanou pozici v následujících letech udržoval a upevňoval. *„Potřeba kontaktu s vrstevníky je*

*považována za jednu z nejdůležitějších potřeb školního věku. Vrstevnická skupina se stává významným socializačním prostředím.*²⁵

Je známo, že spolužáci či „party“, tvořící se v průběhu studia na základní škole, ovlivňují žáka velkou měrou. Toto je způsobeno nejen vstupem jedince do nového prostředí, ale především jeho fyzickým a psychickým vývojem. Bohužel ovlivnění se netýká pouze pozitivní stránky věci. *„Každé dítě se ve skupině potřebuje nějak prosadit, získat přijatelnou pozici, a pokud se mu to nedaří standardním způsobem, může hledat jiný. Může se snažit získat přízeň kamarádů jakýmkoli chováním, které vůbec vede k nějakému efektu, např. vnucováním, šaškováním, uplácením. Problematičnost takového chování je v tom, že takto jednajícímu dítěti automaticky zbývá pouze podřadná role. U nezralých dětí se setkáváme s regresí, tj. tendencí hledat ochranu u autority. Obrany mohou mít i aktivnější charakter, dítě se může snažit prosadit za každou cenu. Může být agresivní, zlomyslné, mstít se ostatním za to, že ho nechtějí.*²⁶

Dítě se stalo součástí skupiny a je tedy zcela logické, že chování této skupiny kopíruje. V období dospívání je pro něj těžké rozlišit, jaké chování je správné při komunikaci se spolužáky, jaké při komunikaci s učitelem a jaké doma s rodiči. Velice často se tak, aniž by to měl v plánu, dostává do neshod a problémů. Pokud se dítě stane členem skupiny vrstevníků, jejichž zájmy mají negativní vliv na jeho osobnost, s velkou pravděpodobností se to odrazí v jeho studijních výsledcích a následně také na poli domácím. V tomto období jsou jak rodiče, tak blízké okolí dítěte, vystaveni velkému nervovému vypětí. Stejně tak to ale cítí dítě, které je tohoto vypětí příčinou. Je velice těžké zvolit

---

²⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. s. 292

²⁶ dtto, s. 297

správné řešení či komunikaci, protože potomek si mnohdy své nevhodné chování neuvědomuje. Pokud má v této skupině pevné postavení, je ostatními členy obdivován či povzbuzován, nebude mít pochopení pro snahy rodičů jej navést na tu správnou cestu. V opačném případě, tedy když je utlačovaným dítětem, na které je vyvíjen tlak ze strany ostatních, se bude jen těžko s takovou situací svěřovat. Bez pomoci ostatních dětí či dospělých však svůj boj nezvládne.

Stejně jako u skupin ze světa dospělých, i vrstevnické skupiny mají svou strukturu a, pokud se to tak dá říct, i styl řízení. Na vrcholu skupiny stojí nejsilnější jedinec, který je ostatními dětmi z nějakého důvodu oblíbeno či uznáváno. Skupinu, která se zabývá správou školního časopisu, pravděpodobně „povede“ jeden z premiantů třídy či školy. Členové takové skupiny k němu budou vzhlížet pro jeho moudrost a především dobrý prospěch. V případě opačném, tedy u skupiny těžko zvladatelných dětí, jejichž zájmem je vše, co je školou či rodiči zakázáno, bude vůdcovství náležet dítěti s nejhorším prospěchem, takovému, které je drzé a dokáže si srovnat respekt. Každé z těchto vůdčích dětí je skupinou následováno a opěvováno. Může nastat situace, kdy je některý z členů ze skupiny vyloučen. Pro dítě, jehož vyloučení se přímo týká, znamená tato situace velkou ztrátu. Přichází pocit křivdy doprovázený silnými emocemi. I když to tak není, dítě má pocit, že nikam nepatří. Za pomoci rodičů a případně i kamarádů se pak musí složitě snažit tento pocit zapudit.

Vrstevnické skupiny mají v životě dítěte důležitou roli. Vrstevníci lépe chápou problémy svých členů, mají podobné smýšlení a podobné zájmy. Navzájem se podporují, povzbuzují a pomáhají si. Dospělý člověk v žádném případě nemůže zastoupit roli kamaráda či přítele. Děti si mezi sebou udržují tajemství, která jsou pro svět dospělých malicherná či nesmyslná, ale pro svět dětský znamenají opravdu mnoho.

2.3. Pracovní okolí

Po období studia se z člověka stává produktivní člen společnosti. Má povědomí o životě, všeobecný rozhled, rozezná jak mluvit s lidmi, aby dosáhl vytyčených cílů. Čím více stárne a rozšiřuje si obzory a zájmy, tím je jeho život o členství v sociálních skupinách bohatší. Stále do nich vstupuje mimoděk či plánovaně a stále platí, že v nich zastává určité místo. Když mladý člověk nastoupí do prvního zaměstnání, vstupuje do společenství, které má již zaběhnutá pravidla a systémy. Musí se tedy tomuto rytmu přizpůsobit a naučit se zákonitosti, které mu ulehčí jeho každodenní pracovní povinnosti. I zde, stejně jako při nástupu do školy, si buduje své postavení a pozici.

Rozdíl oproti studiu a zaměstnání můžeme spatřit ve skutečnosti, že blízké pracovní okolí sice ovlivňuje osobnost člověka, ale protože ta již byla dávno vytvořena, podílí se jen na jejím formování. Samozřejmě i zde opět záleží na sugestibilitě jedince. Jinak se v novém prostředí bude adaptovat silný jedinec a jinak jedinec slabší. Silný jedinec bude mít tendenci okolí zmapovat a po malých krůčcích si tvořit své postavení. Pomalu, ale jistě, se bude snažit získat kolegy na svou stranu a přesvědčit je, že jeho názory jsou ty správné. Slabý jedinec, oproti tomu, bude stát na okraji skupiny, bude se snažit příliš nevynikat a být spíše pod „ochranou“ toho, kdo je vnímán jako vůdce skupiny.

Kolektiv pracovníků na sebe působí hned v několika úrovních. Najdeme zde vzájemné sympatie či nevraživost, každý kolektiv má slabé i silné členy, každý kolektiv sdílí informace či některé záměrně zatajuje. Pracovním kolektivům je společná spolupráce a soutěživost. V každé skupině najdeme silného jedince, který členy motivuje k vyšším výkonům a jeho přítomnost je proto vnímána kladně. Zdravá rivalita působí pozitivně na pracovní výsledky každého ze skupiny. Problém

nastane v okamžiku, kdy rivalita přeroste v boj o moc a na pracovišti se začnou vyskytovat známky *mobbingu*²⁷. Osobnost člověka musí čelit neustálému stresu a jeho pracovní aktivita klesá. Pracovní problémy a stres s nimi spojený si často takový jedinec přináší i domů, což má za následek častější komunikační rozepře v rodině a celkově zhoršenou domácí pohodu. Pokud vzniklou situaci nebude postižený jedinec řešit, může tato v extrémních případech vyústit až ke zdravotním problémům. Jediným možným řešením pak bude změna zaměstnání a následná rekonvalescence.

Cílem každého manažera je, aby se nový zaměstnanec, který nastupuje do jeho týmu, začal co možná nejdříve a bez větších obtíží vykonávat svou práci. Takového stavu dosáhneme pouze tehdy, vytvoříme-li mu pro jeho adaptaci vhodné podmínky. Je vhodné, aby každý nově nastoupivší zaměstnanec dostal co možná nejpodrobnější informace k jeho pozici, přesné instrukce, jaké výsledky a v jakém časovém horizontu od něj budeme vyžadovat, na koho se může obrátit v případě problémů či nejasností a v neposlední řadě jej nesmíme zapomenout představit jeho novým kolegům. V případě nástupu do větší společnosti není mnohdy takové představení reálné, a proto je vhodné jej představit alespoň nejužšímu kruhu zaměstnanců, se kterými bude přicházet do styku.

Pokud se budeme danému člověku dostatečně věnovat, komunikovat s ním a pomáhat mu řešit nastalé počáteční obtíže, zvýšíme tak šanci jeho rychlejší adaptace ve společnosti a dříve v něm tak získáme plnohodnotného pracovníka do svého týmu.

---

²⁷ *Mobbing* představuje určitou formu šikany na pracovišti. Jedná se o poměrně rafinovanou a zákeřnou formu, při které dochází ke skrytým útokům na pracovníka.

PRAKTICKÁ ČÁST

3. VÝZKUM

3.1. Charakteristika a metoda výzkumu, hypotézy

Výzkumná část bakalářské práce si klade za cíl zodpovědět otázky, které se v průběhu jejího zpracovávání naskytly. Jak dnešní společnost chápe pojem „sociální skupina“? Z jakých pramenů vychází rodič při tvorbě modelu výchovy svých dětí? Kterou sociální skupinu ze všech, jichž jsme byli členy během dosavadního života, považujeme za tu nejdůležitější? Tyto tři otázky se staly základem pro výzkumnou část a byly proto označeny jako výzkumné problémy.

Samotný výzkum je založen na výsledcích *anonymního dotazníku*²⁸, který byl prostřednictvím internetu předložen respondentům k zodpovězení. Online forma získávání informací byla pro potřeby tohoto výzkumu vyhodnocena jako nejvíce efektivní, což bylo doloženo skutečností, že již po 24 hodinách od uveřejnění dotazníku jej zodpovědělo 41 respondentů, tedy plných 40% z celkového počtu dotazovaných.

Účelem dotazníku bylo potvrzení či vyvrácení hypotéz, které jsou předpokládaným výstupem či odpovědí na stanovené výzkumné problémy. Hypotézy byly formulovány takto:

- A)** Dnešní společnost si špatně vykládá pojem „sociální skupina“ a nezná tak jeho přesný význam.

---

²⁸ Viz. Příloha A

- B)** Jedinec vychovává své děti po vzoru svých rodičů v případě, že se mu jejich styl výchovy zamlouvá.

- C)** Rodinu považujeme za nejdůležitější sociální skupinu ve svém životě.

Dotazník byl zaměřen na různé věkové skupiny počínaje 15 rokem věku. Pro jeho tvorbu a následnou presentaci či vyhodnocení byly vybrány webové stránky www.vyplnto.cz. Pro propagaci výzkumu a žádost o vyplnění dotazníků byly využity sociální sítě a specializované webové stránky. Sběr dat probíhal v období od 27. února 2012 do 03. března 2012 a výzkumu se celkem zúčastnilo **98 respondentů**. Z uvedeného počtu jich k dotazníku přistoupilo: 33,2% z neznámého zdroje; 23,7% z portálu spoluzaci.cz; 19% ze sociální sítě Facebook; 11,8% z LinkedIn; 5,2% z mobilní verze Facebooku a pouhých 2,8% z vyplnto.cz. Respondenti museli zodpovědět celkově 22 otázek, z čehož 21 jich bylo povinných a 1 byla nepovinná. Rozpětí věkových skupin bylo stanoveno s ohledem na předpokládaný náhled respondentů v otázkách sociálních skupin, výchovy či vlivu rodiny na jejich dětství.

Otázky v dotazníku byly respondentům pokládány jednotlivě, tedy až po zodpovězení aktuální otázky se zobrazila otázka následující. Tato forma zobrazování byla vybrána cíleně z toho důvodu, aby respondent nebyl ovlivněn zněním následujících otázek. Zpětná změna odpovědi na otázku nebyla umožněna.

Protože pro výzkum bylo potřeba shromáždit co možná nejvíce respondentů, byla zvolena forma online dotazníku, který je časově nenáročný a jednotliví respondenti si mohou dle svého vlastního uvážení vybrat dobu, která jim pro zodpovězení dotazníku nejvíce vyhovuje. Zároveň bylo využito skutečnosti, jak společnost vnímá

internet a že mu dokáže sdělit i důvěrné informace, které by při klasickém dotazování za přítomnosti cizího člověka jen těžko uvedli.

I přes všechny přínosy lze v elektronické formě dotazování nalézt jistá úskalí. Především pak tehdy, když se během vyplňování dotazníku respondent setká s pojmem či dotazem, na který nezná odpověď, velice často má tendenci se uchýlit k vyhledání odpovědi právě na internetu. Pokud se tak skutečně stane, je výsledek výzkumu zkreslen a výzkumník nemá možnost tuto skutečnost eliminovat.

3.2. Rozbor dotazníku

První část dotazníku je věnována identifikaci respondenta a jeho přiřazení k určité skupině. Druhá část pak sumarizuje jeho pohled na výchovu, rodinu a systém hodnot. Pokud to situace umožňovala, byly jednotlivé otázky zpracovány do grafů²⁹. Jak již bylo uvedeno, dotazník obsahoval 22 otázek, z nichž 5 bylo otevřených, což dávalo respondentovi možnost vyjádřit, proč jeho odpověď na předešlou otázku byla kladná či záporná. Z těchto pěti odpovědí pak byly 4 odpovědi povinné a jedna nepovinná.

V následujícím textu budou podrobně rozebrány pouze některé otázky a to s ohledem na potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Otázky, jež byly v rámci dotazníku doplňující či upřesňující, nebudou podrobně rozebírány. Jejich výsledky, pokud byly zpracovatelné do

---

²⁹ Grafy byly vygenerovány automaticky na základě odpovědí respondentů vlastního výzkumu. Každý graf je strukturován jako obrázek s nadpisem uvedené otázky, kterou respondenti zodpovídali, struktury odpovědí včetně uvedeného procenta a zdroje či odkazu na vlastní výzkum. Uvedený zdroj je možno citovat jako: Krouparová, S. *Sociální skupiny a jejich vliv na vývoj jedince (výsledky průzkumu)*, 2012. Dostupné online na <http://socialni-skupiny-a-jejich-vl.vyplnto.cz>

formy grafu, jsou ke zhlédnutí v *Příloze B* této bakalářské práce. Následuje rozbor některých otázek dotazníku:

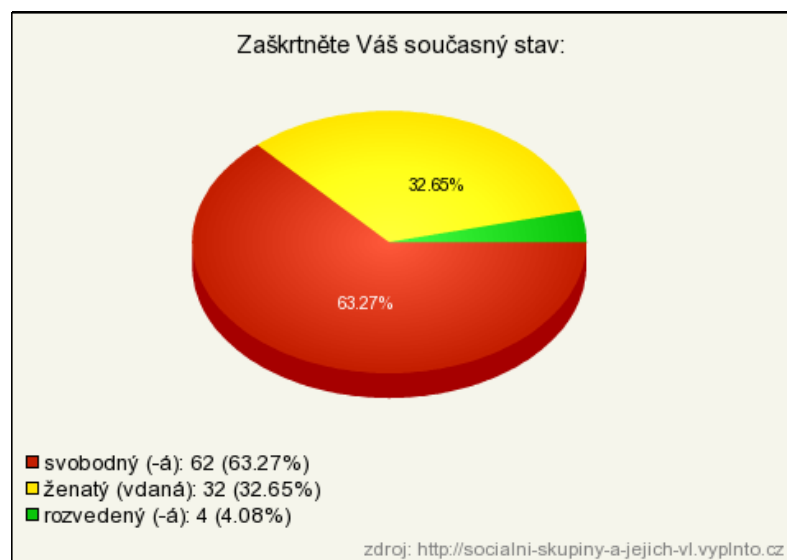
A) Z celkových 98 respondentů bylo 67 žen a 31 mužů

Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

B) Respondenti měli na výběr ze stavu „svobodný (-á)“ (označen 62 respondenty), „ženatý/vdaná“ (označeno 32 respondenty), „rozvedený (-á)“ (označeno 4 respondenty) a „vdovec/vdova“ (nebyl označen).

Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle stavu

C) Věková skupina v rozpětí 15 – 25 let byla zastoupena ve 24 případech, skupina 26 – 35 let v 46 případech, 36 – 45 let ve 22 případech a skupina od 46 let výše měla 4 zástupce.

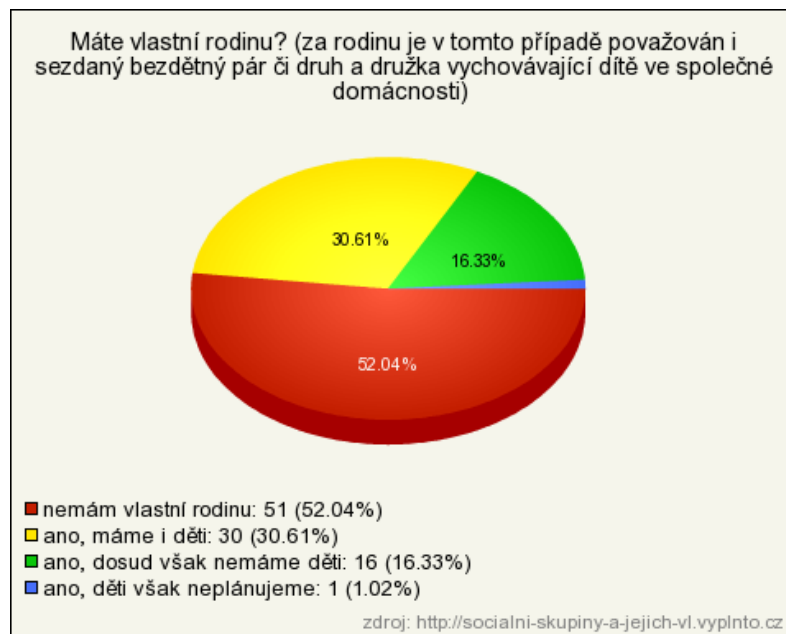
Graf č. 3: Rozdělení respondentů dle věku

D) Jedna z posledních otázek, identifikujících respondenta a skupinu, ke které se dle své odpovědi řadí, měla za úkol zjistit, zda má respondent svou vlastní rodinu. Za rodinu byl v tomto případě (takovéto znění obsahovala i samotná otázka) považován i sezdáný bezdětný pár či druh a družka, vychovávající dítě ve společné domácnosti. 51 respondentů uvedlo, že vlastní rodinu dosud nemá, 30 respondentů uvedlo, že mají děti, 16 respondentů má rodinu, ale dosud nemají děti, 1 respondent uvedl, že rodinu má, ale děti neplánuje.

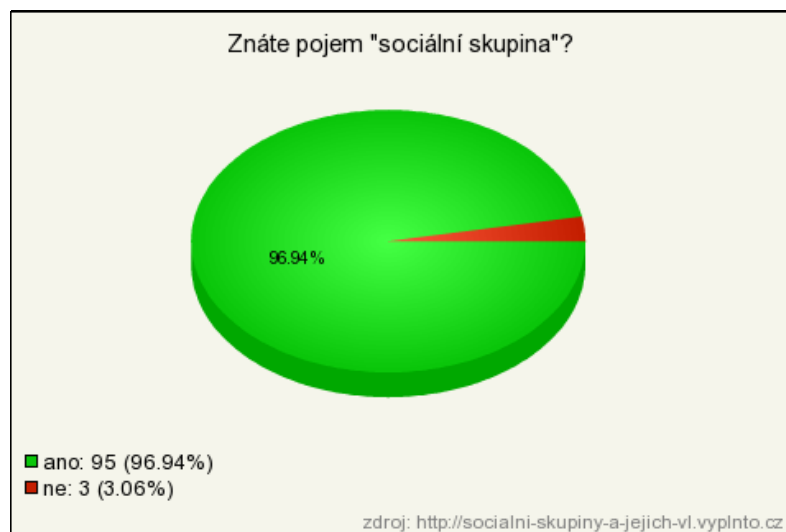
I přesto, že se tato otázka zdá být irelevantní, bylo důležité v rámci průzkumu zjistit procento respondentů, kteří mají či plánují dítě, abychom následně mohli jejich odpovědi porovnat s další otázkou, týkající se jejich pohledu na výchovu.

Graf č. 4: Rozdělení respondentů dle rodiny

E) Pro potvrzení či vyvrácení *hypotézy A³⁰*, byly respondentům položeny otázky, zda znají pojem „sociální skupina“ a zda ví, co tento pojem vyjadřuje. Na první otázku odpovědělo plných 95 respondentů kladně, zbývající 3 respondenti uvedli odpověď zápornou.

Graf č. 5: Znalost významu pojmu „sociální skupina“

³⁰ Více o vyřčených hypotézách na s. 38 - 39

Pro potvrzení, zda skutečně znají význam tohoto pojmu, byli respondenti v následující otázce dotazováni na jeho definici. Měli na výběr ze tří odpovědí, a pokud jim ani jedna nevyhovovala, byl jim dán prostor pro vlastní vyjádření. 66 respondentů zvolilo na tuto otázku předdefinovanou odpověď „jsou jimi rodina, přátelé, kolegové, lidé v zájmovém kroužku atp.“ 10 respondentů zvolilo odpověď „jsou to specifické skupiny/menšiny (romové, etnické skupiny atp.)“ a 9 respondentů uvedlo, že se jedná o „skupiny závislé na finanční pomoci státu (nezaměstnaní, postižení, atp.)“. Zbývajících 13 respondentů zvolilo odpověď vlastní. Odpovědi pak zahrnovaly vše výše uvedené či přesnější informaci, že se jedná o „*jakoukoli skupinu, která má společné znaky, cíl, záměr, nebo nějak kooperuje. Velká, střední, atp.*“³¹

Vzhledem ke skutečnosti, že pojem „sociální skupina“ je skutečně velice obširný a dalo by se říct, že skutečně zahrnuje vše výše uvedené, můžeme říct, že *hypotéza A nebyla potvrzena* a společnost tento pojem dokáže interpretovat či popsat. Zde je ale znovu potřeba upozornit na skutečnost, že dotazník byl vyplňován elektronicky a respondenti tedy měli čas a možnost si, v případě že na tuto otázku neznali odpověď, tuto najít na internetu. V takovém případě bychom, pro zajištění relevantnosti výzkumu, museli tuto otázku z výzkumu vypustit.

F) Každé období vývoje člověka a jeho osobnosti je pro nás důležité. Pro zjištění, které období života respondenta bylo pro něj tím nejdůležitějším z hlediska vlivu na vývoj a utváření osobnosti, byla i tato otázka zařazena do dotazníku. 35 respondentů uvedlo, že za toto období považují studium na střední či vysoké škole; 27 jich označilo předškolní věk – tedy od narození po nástup na základní školu; obdobný počet, tedy 26 respondentů, odpovědělo, že tímto obdobím

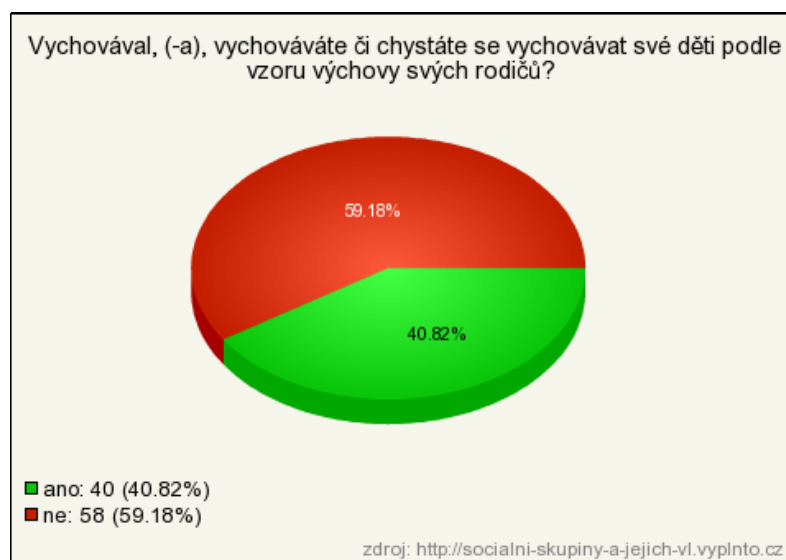
---

³¹ Žena, vdaná, věková skupina 36 – 45 let

pro ně byla doba studia na základní škole. Ve zbývajících 10 případech dotazovaní uvedli různé odpovědi - tedy buď že vliv na ně mělo každé z výše uvedených období nebo je nejvíce ovlivnilo období pracovního poměru. Samozřejmě nelze určit, které období je ve skutečnosti tím nejvíce přínosným, protože v každém se učíme něčemu jinému.

G) Další z otázek, uvedených v dotazníku, měly za úkol zjistit, jak jednotliví respondenti nahlíží na výchovu svých rodičů, zda jsou s ní spokojeni do té míry, aby podle jejich vzoru vychovávali své děti a v neposlední řadě jim byl poskytnut prostor pro vysvětlení důvodu své kladné či záporné odpovědi na předchozí otázku. Souborem těchto otázek měla být potvrzena či vyvrácena *hypotézu B*³². Na první otázku, dotazující se zda respondent vychovával, vychovává či bude vychovávat své děti podle vzoru výchovy svých rodičů, odpovědělo 40 respondentů kladně a zbývajících 58 záporně.

Graf č. 6: Odpovědi na otázku výchovy dle vzoru rodičů

V individuálních odpovědích na otázku druhou, tedy aby ujasnili, co je vedlo k záporné či kladné odpovědi na předcházející

³² Více o vyřčených hypotézách na s. 38 - 39

otázku, byly uvedeny v mnoha případech stejné odpovědi. U respondentů, jejichž odpověď byla kladná, se objevovaly názory, že výchova rodičů jim dala dobrý základ do života a dle jejich vlastního názoru (tedy názoru dotazovaného) z nich vyrostl slušný člověk. Objevovaly se také názory, že rodičovský styl výchovy je něco osvědčeného, co fungovalo, tak proč v tom nepokračovat či to, že respondentovo dětství bylo spojeno s volností, ale i nezbytným dodržováním určitých pravidel. Naopak u respondentů, jejichž odpověď na předchozí otázku byla negativní, se objevovaly odpovědi, ve kterých bylo upozorňováno na jinou dobu a tedy i jiná měřítko výchovy, případně na neúplnou rodinu, nedostatek pozornosti, podpory či pochval od rodičů, ale také nedostatek zájmu o jejich potomka.

Někteří dotazovaní vysvětlili svou zápornou odpověď se zcela nečekanou otevřeností. Příkladem budiž odpovědi: „*Nechci v žádném případě, aby moje dítě procházelo stejným dětstvím a dospíváním. Moje matka je schizofrenní alkoholička a můj otec je neustále pod palbou exekutorů.*“³³ Případně odpověď jiného respondenta: „*Otec proutník, matka psychopatka.*“³⁴

Analýza odpovědí jednotlivých respondentů **potvrdila hypotézu B**, tedy že člověk vychovává své potomky po vzoru svých rodičů v případě, že se mu jejich styl výchovy zamlouval.

H) Cílem otázky „Na co jste si v dětství hrál (-a) a proč?“ bylo zjistit, zda v dětských hrách převládají role z blízkého okolí, reálného světa či pohádek. Vzhledem k různorodosti odpovědí nelze přesně určit procentuální shodu. Ve většině případů respondenti skutečně uvedli, že si hráli na reálné osoby, tedy na prodavačku, horolezce, hasiče,

---

³³ Žena, vdaná, věková skupina 26 – 35 let. Více o tomto respondentovi na s. 50

³⁴ Muž, svobodný, věková skupina 36 – 45 let

policisty, zloděje. Hra na indiány či na doktora byla taktéž hojně zastoupena. Respondenti uvedli, že k těmto rolím vzhlíželi či, v případě indiánů, se nechali ovlivnit televizí, která v té době často vysílala filmy s touto tematikou. Někteří své role (například krotitelka zvířat, zooložka) vysvětlovali velkým zájmem o zvířata, jiní zase uvedli, že si hráli na vojáky, protože se při těchto hrách jednalo o pořádek a odpovědnost. Že jsou děti ovlivněny děním kolem sebe a svými rodiči, ke kterým vzhlížejí, potvrzovala i odpověď: „*Na učitelku, neboť má matka byla učitelka a mě přišlo úžasné a zodpovědné někoho vzdělávat.*“³⁵

I) Pro potvrzení *hypotézy C*³⁶ byla do dotazníku zařazena otázka na určení vlastních priorit. Respondenti měli za úkol každé z uvedených možností (studium, kariéra, cestování, přátelé, rodina a jiné) přiřadit číslici dle toho, jak je pro ně uvedená možnost důležitá. Hodnotilo se na škále 1 – 6, přičemž „1“ znamenala prioritu nejvyšší. Respondent mohl označit každou z možností pouze jednou. Jako nejdůležitější z uvedených možností označilo 68 dotazovaných pojem „rodina“. Na pomyslném druhém a třetím místě se pak umístili „přátelé“ (45 označení) a „studium“ (22 označení). „Studium“ bylo o pouhé dva respondenty vzdáleno od „kariéry“ a „cestování“ (obojí po 20 označeních).

I přesto, že „rodina“ nebyla označena všemi respondenty jako možnost s nejvyšší prioritou, díky většinovému počtu respondentů můžeme *hypotézu C potvrdit*.

J) Zajímavých odpovědí se nám dostalo na otázky „Máte ve vzpomínkách na své dětství nějakou, kterou byste rád (-a) změnil (-a)?“ a následné otevřené otázky na to, jaká konkrétní vzpomínka to byla.

---

³⁵ Žena, svobodná, věková skupina 15 – 25 let

³⁶ Více o vyřčených hypotézách na s. 38 - 39

Nutno podotknout, že tato otázka neměla za cíl mámit z respondentů jejich tajemství či věci soukromého rázu. Bylo tedy překvapující, jak se k ní někteří respondenti postavili. Na první otázku zodpovědělo 38 respondentů kladně, odpověď zbývajících 53 respondentů byla záporná.

Graf č. 7: Odpovědi k otázce týkající se vzpomínek z dětství

Z 38 respondentů, kteří na původní otázku odpověděli kladně, plných 10 dotazovaných odmítlo tuto vzpomínku jakkoli přiblížit. Je to zajímavé zjištění, když přihlédneme k již zmiňované upřímnosti, kterou někteří dotazovaní při svých odpovědích, projevili. Zároveň vyvstává otázka, co tak zlého se mohlo těmto respondentům stát, když ani v anonymním dotazníku vyplňovaném online nechtějí či nedokáží tuto vzpomínku uvést. Ostatní odpovědi respondentů pak byly různorodé – od vzpomínky na krádež bonbonu v obchodě či peněz z otcovy peněženky, přes občasné hádky se sestrou, úmrtí v rodině a jiné. Z velké části však byly uvedeny také hádky rodičů či nepřiměřené chování otce. Při bližším studiu odpovědí bylo zjištěno, že z uvedeného

počtu 38 dotazovaných plných 95% respondentů, odpovědělo záporně i na otázku týkající se vzoru výchovy rodičů³⁷.

3.3. Závěry výzkumu

Díky otevřenosti některých respondentů bylo možno zjistit, že výchovné prvky rodičů či chování nejbližších mají skutečně velký vliv na utváření osobnosti člověka a jeho jednání v dospělosti. Rodiče, kteří se na této skutečnosti podílejí velkým dílem, by určitě neměli zanedbávat výchovu svých dětí. Zdánlivě drobná pochvala či naopak pokárání, může změnit vývoje osobnosti dítěte opačným směrem. Jsou to totiž právě rodiče a blízká rodina, ze kterých si dítě tvoří vzor chování. Jak uvedl jeden respondent ve výzkumu, i zdánlivé maličkosti, jejichž vyřčení může rodič považovat za „správnou výchovu“, se mohou odrazit na jeho chování v dospělosti. *„Mojí rodiče mě vychovávali na principu negací (nesmíš, nedělej, to nezvládneš, ani se o to nepokoušej atd.). Musela jsem na sobě dlouho pracovat, abych se těchto konstruktů alespoň částečně zbavila.“*³⁸ Uvedený styl výchovy určitě nepatří k těm správným. Přemíra negací způsobí, že v dalším životě se bude takový člověk cítit méněcenný a mnohdy se vzdá svých cílů, aniž by zkusil, zda jsou tyto pro něj dosažitelné či nikoliv.

Díky dalším otázkám³⁹ v dotazníku se výše uvedená teze potvrdila. V odpovědi na otázku „Máte v rodině někoho, kdo je pro Vás vzorem?“ respondenti často uváděli prarodiče či sourozence. Nejvíce uváděnými však byli matka a otec. Vliv jejich chování na respondenta dokládá odpověď: *„Oba rodiče. Maminka je silná žena, kterou jsem*

---

³⁷ Více viz. odstavec G s. 45

³⁸ Žena, svobodná, věková skupina 15 – 25 let

³⁹ Více viz. vyjádření na s. 40 - 41

*snad nikdy neviděla na dně, a proto si s sebou nesu pocit, že vše se vždy dá zvládnout, a taky se zvládne. Tatínek je zase zásadový a poctivý chlap a dal vzor tomu, jakého partnera bych si měla vybrat.*⁴⁰

Úvaha autorky: v průzkumu se objevil jeden *respondent*⁴¹, jehož odpovědi zavdávají k dalším otázkám. Tím respondentem je vdaná žena, patřící do věkové skupiny 26 – 35 let, která zároveň jako jediná uvedla, že s manželem děti neplánují. Pochází z neúplné rodiny, vztahy v rodině označila jako špatné a jako zdůvodnění uvedla: „*Nemoc, matka a závislost na penězích, které naši nikdy neměli. Tak je stále chtějí po svých dětech. Jsou nevyrovnaní a nikdy nedosáhli vlastní seberealizace, takže mají tendenci za to vinit své okolí. Nemají rádi sami sebe, natož aby měli rádi nás.*“ Všechny odpovědi respondentky se nesou v tomto duchu a proto je na místě se ptát, zda skutečnosti, které provázely její dětství, ji ovlivnily natolik, že se rozhodla zůstat v bezdětném svazku. Ať je realita jakákoliv, stejně jako v předchozím odstavci, i zde je důkaz vlivu rodičů na vývoj její osobnosti markantní.

---

⁴⁰ Žena, vdaná, věková skupina 26 – 35 let

⁴¹ Viz. citace odpovědi z dotazníku, s. 46

4. ZÁVĚR

Práce na téma „Sociální skupiny a jejich vliv na vývoj jedince“ měla za úkol přiblížit a definovat jejich význam, základní rozdělení a především pak vymežit dopady sociálních skupin na vývoj osobnosti člověka v čase a prostoru. Stejně jako roste a dospívá člověk, tak i jeho působnost ve skupinách se mění a vyvíjí. Do některých vstoupí a již neodejde, v jiných setrvá jen chvíli a postupem času své členství v nich nechá zaniknout. Jsou to vývoj člověka, požadavky na něj kladené či koloběh událostí, co určitým způsobem řídí jeho vstupy do skupin a také výstupy z nich.

Samotné téma je velice obsáhlé, i přesto však bylo snahou autorky v rámci teoretické části bakalářské práce, alespoň částečně přiblížit základní rozdělení skupin, jejich rysy, chování, role či struktury. To vše za použití jak názorných příkladů, tak i citací z odborné literatury. Během samotného zpracování a studia dostupných materiálů vyvstávaly další a další otázky, na které bylo vhodné najít odpověď. Tři z těchto otázek byly vybrány a použity jako výzkumné problémy, a tedy i jako podklad pro praktickou část bakalářské práce.

Praktická část byla založena na dotazníku, který měl za úkol potvrdit či vyvrátit hypotézy, vycházející z výzkumných problémů. Jednotlivé odpovědi respondentů se pak staly tou nejzajímavější částí výzkumu. Naskytla se zde jedinečná možnost porovnat priority jednotlivých respondentů, nahlédnout do jejich dětství či vztahu s rodiči. Překvapivé a inspirující odpovědi na prosté otázky a také otevřenost respondentů, otvíraly nové možnosti zpracování dotazníku. To ale bohužel nebylo jeho primárním cílem. Bylo však zajímavé pozorovat, jakým směrem se jednotlivé odpovědi konkrétního respondenta ubíraly a odkrývat, jaký velký vliv na něj jednotlivé sociální skupiny měly.

V případě, že by se v budoucnu naskytl impuls pro zahájení podobného či stejného výzkumu, bylo by vhodné více se zaměřit na téma rodiny, jakožto sociální skupiny. Tato skupina je všem velice dobře známá, a proto je vyšší pravděpodobnost získání dostatečného počtu respondentů a tedy i relevantnosti dat, potřebných pro závěry takového šetření. Dotazník by pak byl zpracován tak, aby pokrýval nejen problematiku rodiny a jejího vlivu na vývoj osobnosti člověka, ale také by se zaměřoval na další důležité skupiny v životě člověka, jako jsou například přátelé či pracovní kolektiv.

I přesto, že sociální skupiny často míváme, vstupujeme do nich a znovu je opouštíme či v nich setrváváme, každá v nás zanechá byť jen nepatrný zážitek, vzpomínku či změnu. A protože jsou to právě lidé, kteří tvoří základní kámen sociálních skupin, použila bych na závěr slova neznámého autora:

„Někteří lidé vstoupí do našeho života a zase odejdou. Někteří zůstanou jen chvíli a navždy změní náš život.“

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

HEWSTONE, M.; STROEBE, W. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

HEYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 3. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-05-9.

NEDBÁLKOVÁ, K. *Spoutaná Rozkoš*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-65-2.

NEKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie organizace*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0577-X.

NEŠPOR, Z.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.

NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2957-2.

NOVÝ, I.; SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0384-X.

REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998.
ISBN 80-85931-48-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

WEBOVÉ STRÁNKY:

KROUPAROVÁ, S. *Sociální skupiny a jejich vliv na vývoj jedince (výsledky výzkumu)* [online]. [cit. 03-03-2012]. Dostupné z WWW: <<http://socialni-skupiny-a-jejich-vl.vyplnto.cz>>.

ZÁKONNÉ NORMY:

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

6. SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví	41
Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle stavu	41
Graf č. 3: Rozdělení respondentů dle věku	42
Graf č. 4: Rozdělení respondentů dle rodiny	43
Graf č. 5: Znalost významu pojmu „sociální skupina“	43
Graf č. 6: Odpovědi na otázku výchovy dle vzoru rodičů	45
Graf č. 7: Odpovědi k otázce týkající se vzpomínek z dětství	48

7. SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK..... I

PŘÍLOHA B – OSTATNÍ GRAFY A VÝSLEDKY VÝZKUMU V

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Svatava Krouparová a jsem studentkou oboru Řízení lidských zdrojů na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, jehož výstupy budou použity v mé bakalářské práci.

Děkuji,

Svatava Krouparová

povinná otázka

1. Prosím zaškrtněte správnou variantu. Jste:

- žena
- muž

povinná otázka

2. Zaškrtněte Váš současný stav:

- svobodný (-á)
- ženatý (vdaná)
- rozvedený (-á)
- vdovec (vdova)

povinná otázka

3. Uveďte, prosím, do jaké věkové kategorie se řadíte:

- 15 – 25 let
- 26 – 35 let
- 36 – 45 let
- 46 let a více

povinná otázka

4. Máte vlastní rodinu? (za rodinu je v tomto případě považován i sezdaný bezdětný pár či druh a družka vychovávající dítě ve společné domácnosti)

- ano, dosud však nemáme děti
- ano, děti však neplánujeme
- ano, máme i děti
- nemám vlastní rodinu

povinná otázka

5. Znáte pojem "sociální skupina"?

- ano
- ne

povinná otázka

6. Pokud ano, jak byste pojem "sociální skupina" definoval (-a)?

- jsou to specifické skupiny/menšiny (romové, etnické skupiny atp.)
- jsou jimi rodina, přátelé, kolegové, lidé v zájmovém kroužku atp.
- jedná se o skupiny závislé na finanční pomoci státu (nezaměstnaní, postižení atp.)
- Jiná odpověď:

povinná otázka

7. Které období Vašeho života mělo, podle Vás, největší vliv na Váš vývoj a utváření osobnosti?

- předškolní věk (od narození po nástup na základní školu)
- doba studia na základní škole
- doba studia na střední, případně vysoké škole
- Jiná odpověď:

povinná otázka

8. Prosím doplňte. Vyrůstal (-a) jsem v:

- úplné rodině (s oběma rodiči)
- neúplné rodině (rodiče se rozvedli)
- vyrůstal (-a) jsem v pěstounské péči
- vyrůstal (-a) jsem v dětském domově
- Jiná odpověď:

(povinná otázka)

9. Vychovával, (-a), vychovááte či chystáte se vychovávat své děti podle vzoru výchovy svých rodičů?

- ano
- ne

povinná otázka

10. Prosím uveďte důvod kladné či záporné odpovědi na předešlou otázku:

povinná otázka

11. Jak byste charakterizoval (-a) vztahy ve Vaší rodině (myšleno mezi rodiči, sourozenci, prarodiči)?

- jako velmi dobré
- jako ucházející
- jako špatné

nepovinná otázka

12. Co si myslíte, že je příčinou špatných vztahů ve Vaší rodině?

(povinná otázka)

13. Na co jste si v dětství nejraději a nejčastěji hrál (-a) a proč?

povinná otázka

14. Označte, prosím, dle důležitosti, kterou pro Vás dané položky mají (od nejdůležitější po nejméně důležitou)

Zvolte prosím u každé odpovědi nějaké (jedinečné) pořadí:

studium:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐
kariéra:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐
cestování:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐
přátelé:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐
rodina:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐
jiné:	1. ☐	2. ☐	3. ☐	4. ☐	5. ☐	6. ☐

povinná otázka

15. Máte v rodině někoho, kdo je pro Vás vzorem?

- ano
 ne

povinná otázka

16. Pokud ano, koho a proč?

povinná otázka

17. Bylo ve Vašem dětství něco, co jste postrádal (-a)?

- ano
 ne

povinná otázka

18. Pokud ano, co to bylo?

povinná otázka

19. Máte ve vzpomínkách na své dětství nějakou, kterou byste rád (-a) změnil (-a)?

- ano
- ne

povinná otázka

20. Pokud ano, jakou?

povinná otázka

21. Vnímáte rozdíl mezi Vaším dětstvím a dětstvím dnešních dětí?

- ano
- ne

povinná otázka

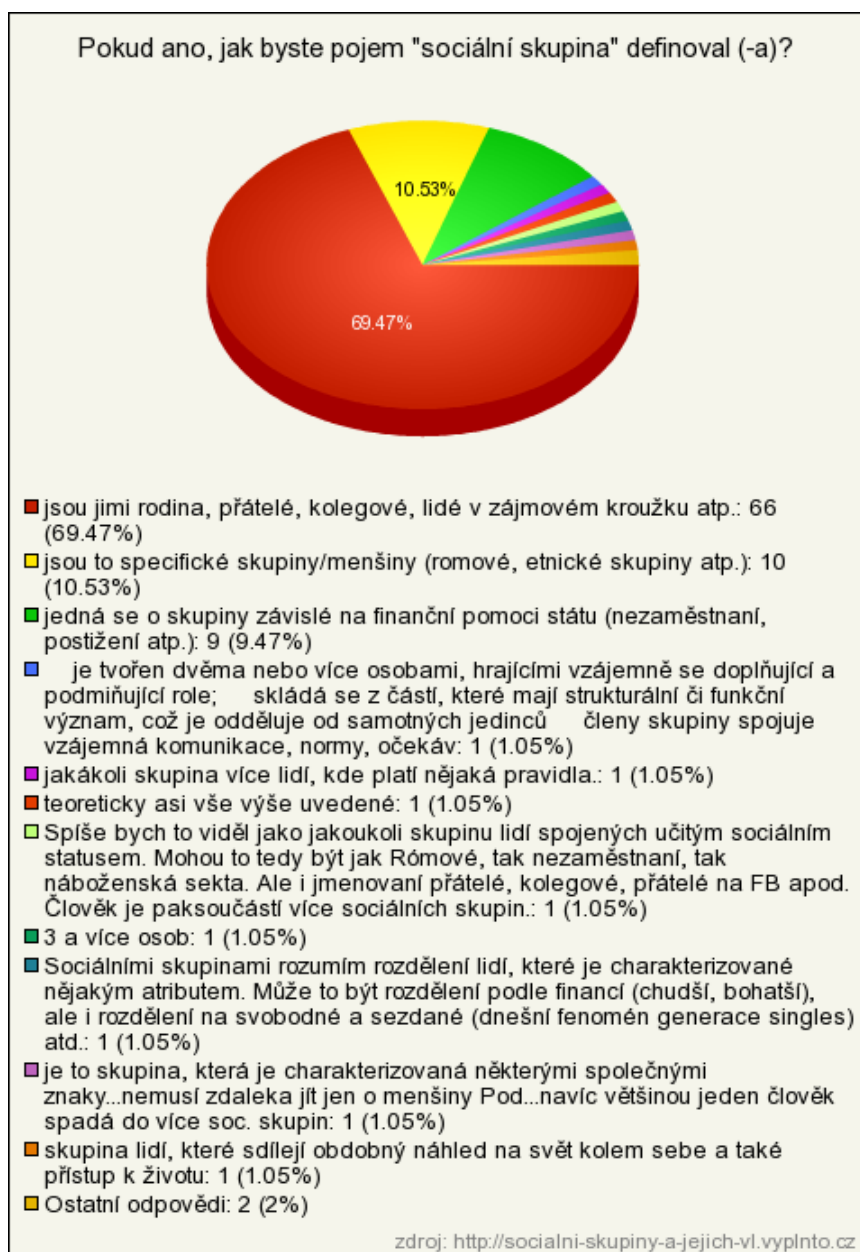
22. Pokud ano, jaký?

Děkuji za spolupráci,

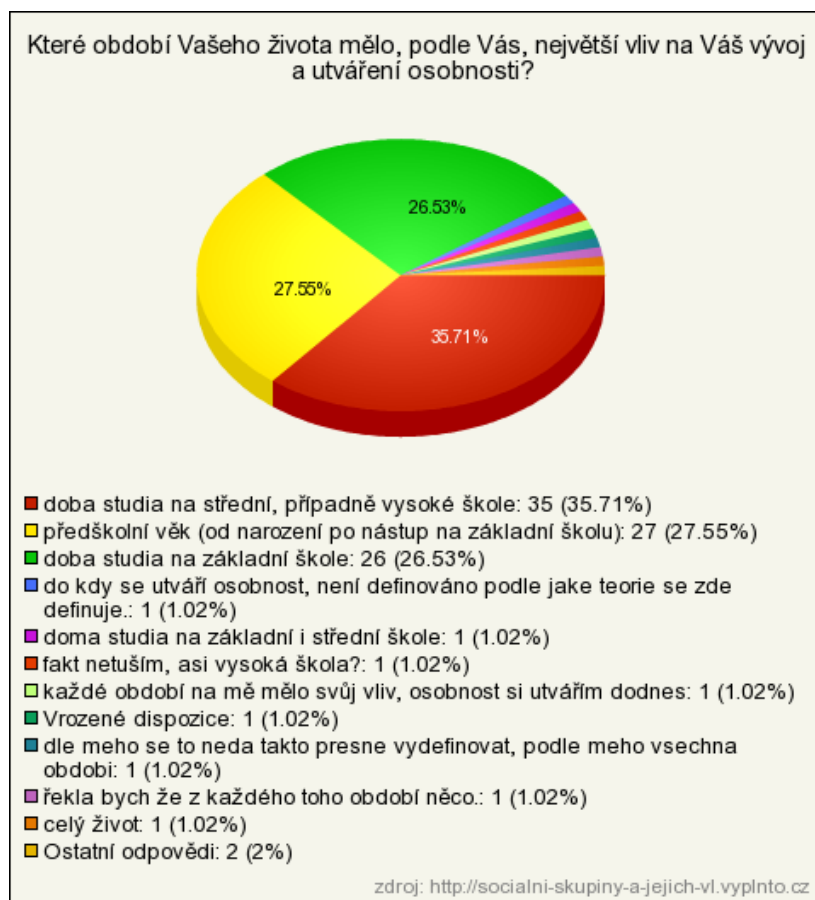
Svatava Krouparová

Příloha B – Ostatní grafy a výsledky výzkumu

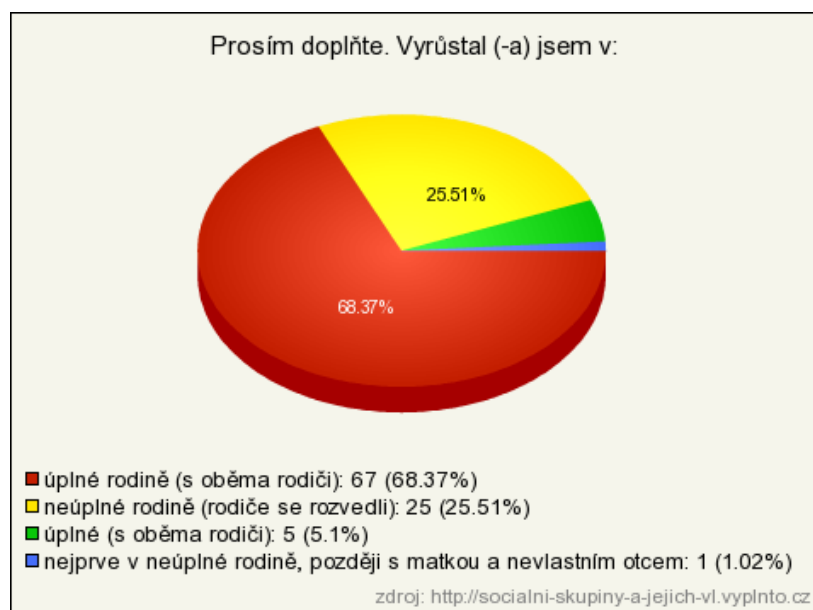
1) Upřesňující otázka po předchozím dotazu „Znáte pojem „sociální skupina“?“

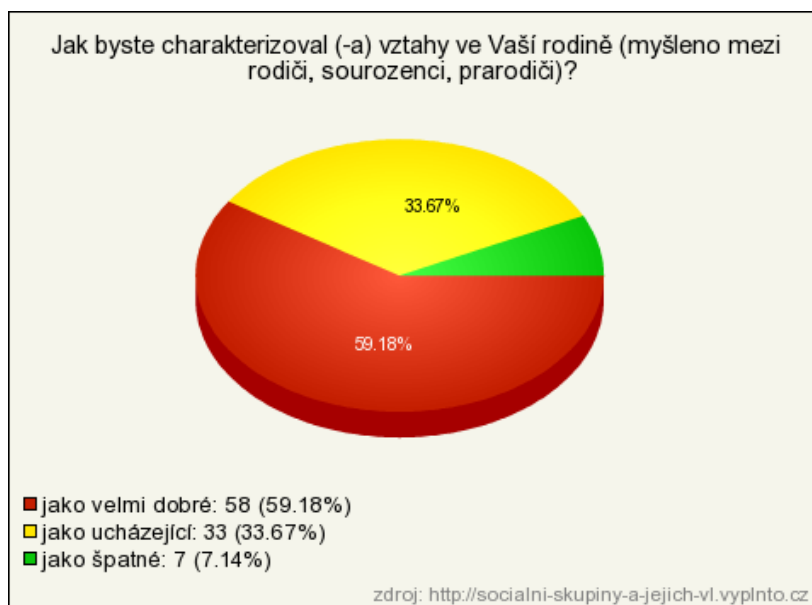
- 2) Výsledek dotazování na období s nejvyšším vlivem na vývoj respondentovy osobnosti:

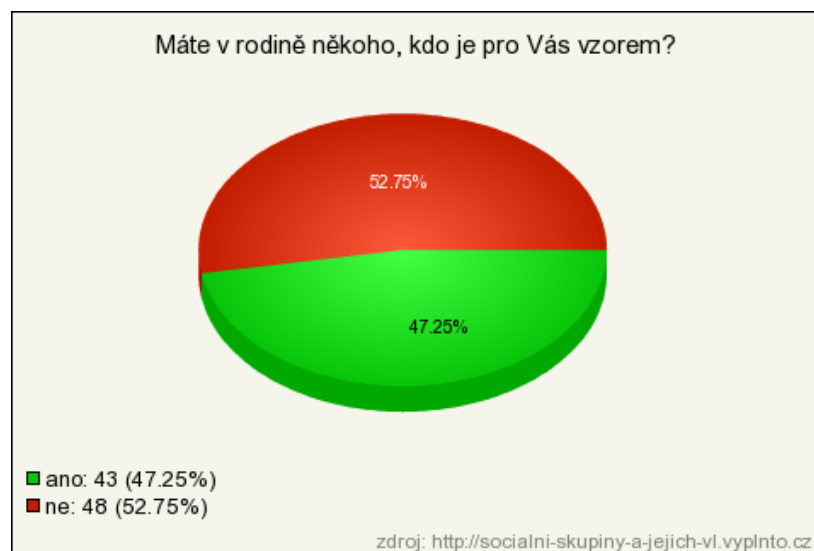
- 3) Odpovědi definující zázemí, v němž respondent vyrůstal:

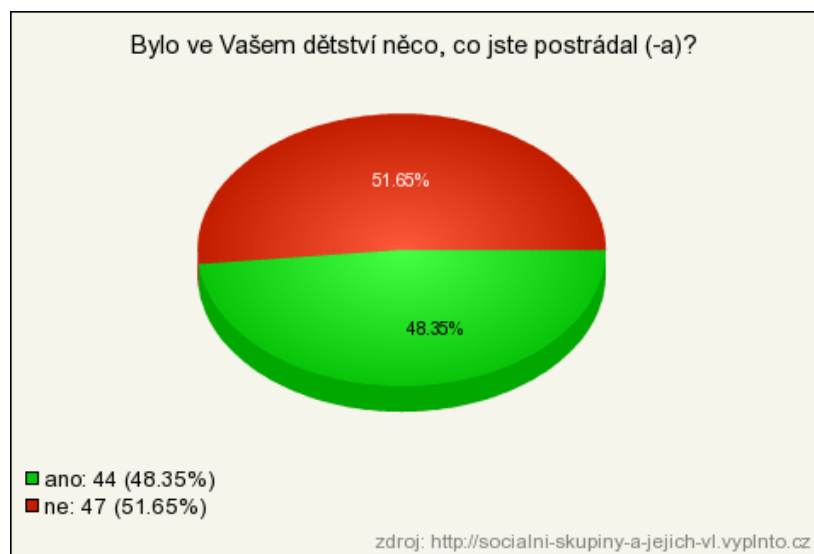
4) Hodnocení vztahů v rodině jednotlivými respondenty:

5) Respondenti a jejich vzory v rodině:

- 6) Graf odpovědí respondentů na otázku, co postrádali ve svém dětství:

Pozn. autorky: Další otázkou, která tento graf rozvíjela, byl dotaz na upřesnění toho, co respondenti ve svém dětství postrádali. Odpovědí byl často mužský element v rodině a velice často byl uváděn nedostatek lásky, komunikace, pochvaly či porozumění.

- 7) Vnímání respondentů rozdílu mezi dřívější a dnešní výchovou dětí:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Svatava Krouparová

Obor: Manažerské studium – Řízení lidských zdrojů

Forma studia: kombinované

Název práce: Psychologie sociálních skupin – Sociální skupiny a jejich vliv na vývoj jedince

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů české literatury a pramenů: 16

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.